

Přínosy standardizace citačních pokynů pro české lékařské časopisy

Desítky let se autoři píšící do odborných časopisů opakovaně dopouštějí chyb v bibliografických citacích. Jednou z příčin je i různorodost citačních pokynů v jednotlivých časopisech. Analýzou citačních pokynů českých lékařských časopisů, ve kterých během let 2011 – 2014 publikovali autoři z českých vědeckých institucí, bylo zjištěno, že tato různorodost se týká i těchto uvedených periodik. Z 304 identifikovaných časopisů 64 užívá citační styl NLM v původní i modifikované či zastaralé variantě, 50 styl ISO 690, 10 styl APA, 2 styl IEEE, 2 styl JAMA, zatímco zbývající 102 časopisy citační styl v pokynech nespecifikují nebo nezveřejňují. Kvůli této z hlediska citačních stylů různorodosti české lékařské časopisy podstupují riziko snížení prestiže a kvality, neboť kvůli chybám v bibliografických citacích nemusí v databázích Web of Science a Scopus být vždy správně zaevidována citovanost a chyby rovněž indikují malou pečlivost autora, která se mohla projevit nejen při citování, ale i při psaní ostatních částí článků či dokonce i vlastním výzkumu. Východiskem z této situace je užívání standardizovaného stylu NLM vzniklého shodou editorů prestižních biomedicínských časopisů a důsledná kontrola alespoň náhodně zvoleného vzorku bibliografických citací z každého do časopisu zaslání článku. S ohledem na finanční náklady za takovou kontrolu by se užíváním téhož citačního stylu NLM mohli o ně časopisecké redakce podělit společným užíváním služeb profesionála na kontrolu bibliografických citací. Uvedené kroky pomohou zvýšit kvalitu a prestiž časopisů stejně jako – v případě těch sledovaných v citačních databázích – i jejich citační potenciál.

Úvod

Nezbytnou součástí vědeckých publikací jsou bibliografické citace, jejichž tvorba však nejedné generaci autorů z nejrůznějších důvodů činí potíže. Výčtem řady studií James H. Sweetland (1989) dokládá více jak sto let trvající problémy autorů s citováním napříč vědeckými disciplínami. Tento stav se nezměnil ani v posledních dvou dekadách, přestože si mohou autoři zjednodušit citování a minimalizovat chyby použitím některého z citačních manažerů. Opakovaně byly publikovány studie (Bahar et al. 2012; Oermann et al. 2001; Spivey a Wilks 2004; Lacey et al. 1985; Lok et al. 2001; Wyles 2004) prezentující výsledky citačních analýz, jež odhalily, že u určitého procenta bibliografických citací ve vědeckých časopisech se vždy vyskytly nějaké chyby (např. nesprávně uvedené jméno autora, název časopisu, ročník apod.). Autoři těchto publikací v převážné míře za viníka chyb shledávají autora, který podle nich má striktně dodržovat vydavatelovy instrukce k citování a pozorně si bibliografické citace před odevzdáním článku zkontrolovat. Za možnou příčinu chyb je považován (Liu 1993) i vyšší počet členů autorského kolektivu, neboť do textu zasahuje více osob s různými citačními zvyklostmi a odlišnou mírou pečlivosti.

Někteří z autorů takovýchto analýz však ale také část viny přičítají vydavatelům a editorům časopisů (dále jen „redakce“). Kupříkladu redakce časopisu *Canadian Journal of Anaesthesia* má za to, že nejen autoři, ale i redakce je zodpovědná za chyby v bibliografických citacích (Bevan a Purkis 1995). Kolektiv autorek vedený Marilyn Oermannovou (2001) chápe, že redakce nemohou kontrolovat správnost bibliografických citací ve všech přijatých článcích, ale měly by tak podle něho učinit alespoň u náhodně zvolených záznamů. Christina Spiveyová se Scottem E. Wilksem (2004) přišli dokonce z hlediska autorského práva s kontroverzním návrhem, aby redakce kvůli možnosti kontroly bibliografických citací požadovali po autorech dodat spolu s jejich publikací kopii první strany každé v jejich textu citované publikace.

Objevily se však i návrhy systémovějšího řešení. Již před třiceti lety Gerald de Lacey (1985) se svými kolegy poukázali na nešvar řady redakcí neuvádět žádné nebo nepřilíhající detailní citační pokyny a apelovali na ně, aby je naopak řádně zveřejňovaly a případně ve svém časopise zřídily rubriku s přehledem chyb v bibliografických citacích, jež odhalili čtenáři příslušného periodika. Na nejasnost v citačních pokynech poukázal i Anthony J. Onwuegbuzie (2011) se svými kolegy, kteří zjistili, že nejedna redakce vyžadující citování podle citačního stylu APA (American Psychological Association) měla ve svých instrukcích pro autory namísto jeho aktuální verze tu předchozí. Ostatně nutnost jasných instrukcí k citování požadoval na sklonku 80. let minulého století i již zmíněný Sweetland (1989), který navíc vyjádřil nezbytnost standardizace citačních pravidel a připojil se tak k dalším autorům (Freimer a Perry 1986; Mansfield 1984; Terbill 1990) považujícím za nezbytné unifikovat citační pravidla. Jak však ukázaly nedávné studie (Gřešáková 2013; Kratochvíl 2014; Park et al. 2011; Řehůřková 2013), navzdory existenci unifikovaných citačních stylů se při psaní vědeckého textu autoři opakovaně setkávají s požadavkem redakce (ve vysokoškolském prostředí univerzit či jejich jednotlivých součástí) citovat podle vlastních stylů nebo stylů vědeckých společností. Ve výsledku se autoři musejí znovu a znovu seznamovat s redakci stanoveným citačním stylem, což je pro ně nepochybně matoucí a může být další příčinou chyb v bibliografických citacích.

V těchto souvislostech vyvstává otázka, jestli skutečně má nést vinu za chyby v bibliografických citacích zejména autor a zdali by i redakce vědeckých časopisů neměly změnit svou politiku a usnadnit autorům citování unifikací a řádným zveřejňováním citačních pravidel. Nedávno publikovaná analýza citačních stylů užívaných autory z Masarykovy univerzity (Kratochvíl 2014) poukazuje na nejednotnost citačních stylů, s níž se v letech 2011 – 2013 museli vypořádávat vědci z lékařských, sportovních a přírodovědných disciplín. Na místě je pak samozřejmě otázka, zdali i autoři z ostatních českých vědeckých institucí se v takové míře musejí potýkat s nedostatečnou citační oporou ze strany redakcí vědeckých časopisů. Vzhledem k existenci tisíců vědeckých časopisů je pochopitelně nezbytné jasně vymezit zkoumanou oblast. V tomto případě se vzhledem k obrovské profíci autora této studie následující výzkum zaměřuje na situaci u lékařských časopisů vydávaných v Česku.

Cílem této studie je zjistit, podle jakých citačních stylů museli autoři působící v českých vědeckých institucích citovat v lékařských časopisech vydávaných v Česku, a v souvislosti s těmito zjištěními prodiskutovat výhody pramenící z užívání standardizovaného citačního stylu.

Metoda výzkumu

Podobně jako v předchozích obdobných analýzách (Camacho 2013; Kratochvíl 2014) byly zjišťovány citační styly používané v odborných lékařských časopisech vydávaných v Česku. Pro zjištění komplexního a maximálně aktuálního stavu byly sledovány časopisy, v nichž během let 2011 – 2014 publikovali autoři z českých vědeckých institucí své články evidované v Informačním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (IS VaVaI) (Rada pro výzkum, vývoj a inovace 2014).

Prostřednictvím rozšířeného vyhledávání ve výsledcích IS VaVaI byly vyhledány a následně exportovány záznamy publikací s roky uplatnění 2011 – 2014 a oborem F – Lékařské vědy. Z takto získaného seznamu byly následně vyřazeny záznamy publikací, které nebyly časopisecké články a které byly vydány v časopise s jiným kódem země vydavatele, než je Česko. Poté byly pomocí internetového vyhledávače Google, popř. portálu Genamics JournalSeek (<http://journalseek.net/>), vyhledány webové stránky časopisů s citačními pokyny pro autory. V nich bylo primárně zjišťováno, zdali jako citační styl konkrétně jmenují některý z obecně známých stylů typu ACS, AMA, APA, Chicago, ISO 690 apod. (dále jen „základní citační styly“). Při negativním zjištění byly v pokynech uvedené vzory bibliografických citací časopiseckého článku, příspěvku ve sborníku a knihy jako obvykle nejčastěji citovaných typů dokumentů (Kumar a Dora 2011; Quental a Lourenço 2012) porovnány se vzory základních citačních stylů. V případě uvedení některého ze základních citačních stylů nebo shody jeho vzoru bibliografické citace s tou v pokynu časopisu byl v seznamu publikací každé z nich přiřazen název příslušného citačního stylu. Pakliže se vzory bibliografických citací od základních citačních stylů odlišovaly v jednom údaji, byly takovým publikacím přiřazeny názvy příslušného stylu doplněné o spojení „jedna odchylka“, v případě dvou a více odlišností spojení „více odchylek“. Pokud se vzory zcela odlišovaly od základních citačních stylů, byl takovým publikacím přiřazen pojem „vlastní styl“. Spojení „nespecifikovaný styl“ bylo přiřazeno publikacím s citačním pokynem nařizujícím citovat bez jakékoliv specifikace citačního stylu nebo uvedení vzorů bibliografických citací. A konečně termínem „nezjistitelné“ byly označeny záznamy publikací z časopisů bez webových stránek s citačními pokyny. Po tomto rozřazení byl zjištěn počet časopisů užívajících příslušný citační styl a počet článků, v nichž podle daného stylu bylo citováno.

Výsledky

Z výsledků v tabulce 1 vyplývá, že v IS VaVaI bylo ke dni 26. srpna 2014 evidováno 8 177 záznamů časopiseckých článků publikovaných v 304 lékařských časopisech vydaných v Česku. Téměř polovina (42,2 %) z těchto časopisů ve svých pokynech požaduje po autorech citovat podle některého ze základních citačních stylů – 64 (21,1 %) styl NLM, 50 (16,4 %) ISO 690, 10 (3,3 %) APA, 2 (0,7 %) IEEE a 2 (0,7 %) JAMA. V případě stylů NLM a ISO 690 však tyto výsledky zahrnují jak pokyny korespondující s aktuálním zněním těchto citačních pokynů – 27 (8,9 %) styl NLM, 12 (3,9 %) ISO 690 – tak i varianty s jednou nebo více odchylkami či případně zastaralým zněním pokynů apod. Vlastní styl ve svých pokynech uvádí téměř čtvrtina časopisů – 74 (24,3 %). Zbývající 102 (33,5 %) časopisy pak ve svých pokynech citační styl buď nijak nespecifikují (25,9 %) nebo vůbec pokyny nezveřejňují (7,6 %).

Z hlediska četnosti následování příslušného citačního stylu v uvedených 8 177 publikacích se v 71,2 % případech autoři řídili pokyny některého ze základních citačních stylů – 38 % případů styl NLM, 32,5 % ISO 690, 0,6 % APA, 0,1 % IEEE a 0,02 % JAMA.

V případě podílu výzkumných institucí na uvedených 8 177 publikacích byly záznamy vykázány za 127 pracovišť z celého Česka, přičemž hned prvním dvaceti, mezi nimiž jsou zejména fakultní nemocnice a lékařské fakulty českých univerzit, patří 79,8 % publikací (tabulka 2).

Diskuse

Výše uvedené výsledky dokládají, co již naznačil dřívější průzkum (Kratochvíl 2014) citačního chování autorů z Lékařské fakulty Masarykovy univerzity (LF MU), a to, že namísto doporučení některého ze standardizovaných citačních stylů požadují redakce po autorech citovat podle jejich vlastního citačního stylu nebo modifikované verze některého ze základních citačních stylů. Při bližším pohledu na výsledky v tabulce 1 si nelze nevšimnout, že některý ze základních citačních stylů v původním znění požaduje pouze 53 z 304 časopisů, tj. 17,4 %, a že byl následován v 2 024 z 8 177 publikací, tj. 24,7 %. V ostatních časopisech a v nich publikovaných článcích se tedy autoři řídili citačním pokynem, který nějakým způsobem modifikoval původní základní citační styl.

Citační styl	Percentuální počet časopisů užívajících citační styl (n=304)	Percentuální počet časopiseckých článků užívajících citační styl (n=8 177)
APA	3.3	0.60
IEEE	0.7	0.10
ISO 690	3.9	7.00
ISO 690 více odchylek	5.3	12.80
ISO 690 - skoro NLM	0.9	6.70
ISO 690 stará	6.3	6.00
JAMA	0.7	0.02
nezjistitelné	7.6	1.70
nespecifikovaný styl	25.9	8.28
NLM	8.9	17.00
NLM více odchylek	8.9	17.50
NLM + vlastní styl	0.7	0.90
NLM odchylka	2.6	2.60
vlastní styl	24.3	18.80

Tab. 1 – Percentuální počet českých lékařských časopisů a v nich publikovaných časopiseckých článků užívajících příslušný citační styl.

Kupříkladu v pokynech časopisu *Československá fyziologie* (Tigis 2014) vzory bibliografických citací téměř odpovídají požadavkům stylu NLM (National Library Medicine, známý pod označením Vancouver) s tím rozdílem, že zatímco např. vzor pro článek v suplementu časopisu plně odpovídá vzoru ve stylu NLM, vzor pro článek v běžném čísle časopise se již liší změnou pořadí roku vydání a ročníku časopisu, vynecháním údaje o čísle časopisu apod. Podobné drobné rozdíly lze pak nalézt i ve vzorech pro knihu (např. za celkovým rozsahem stran chybí zkratka pro slovo *strana*) či příspěvku ve sborníku (místo slova *editors* použita zkratka *eds*,

Název instituce	Percentuální počet vykázaných časopiseckých článků (n=8177)
Všeobecná fakultní nemocnice v Praze	11.6
Lékařská fakulta Masarykovy univerzity	8.5
Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci	6.6
Fakultní nemocnice v Motole	6.4
Fakultní nemocnice Brno	5.0
Fakultní nemocnice Hradec Králové	4.6
Institut klinické a experimentální medicíny	3.6
3. lékařská fakulta Univerzity Karlova v Praze	3.2
Fakultní nemocnice Olomouc	3.1
1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze	3.0
Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Plzni	2.8
Lékařská fakulta Ostravské univerzity v Ostravě	2.8
Fakultní nemocnice Plzeň	2.7
Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně	2.7
Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Hradci Králové	2.6
Fakultní nemocnice Ostrava	2.5
Thomayerova nemocnice	2.3
Fakultní nemocnice Královské Vinohrady	2.1
2. lékařská fakulta Univerzity Karlova v Praze	2.0
Revmatologický ústav	1.7

Tab. 2 – Percentuální počet časopiseckých článků v českých lékařských časopisech vykázaných dvaceti nejvíce publikujícími institucemi.

kém Missouri, kteří navíc zdůraznili nezbytnost citovat podle aktuálních verzí citačních stylů, jež oproti těm starším více reflektují rostoucí práci autorů s online informačními zdroji.

V podobné matoucí situaci, jak ukazují výsledky zde prezentovaného výzkumu, se nacházejí i autoři publikující v českých lékařských časopisech. Čtvrtina z těchto periodik (24,3 %) ve svých pokynech prezentuje vlastní citační styl a třetina dalších časopisů (33,5 %) ve svých pokynech způsob citování vůbec nespecifikuje či nezveřejňuje. Následně pak 19 (6,3 %) časopisů uvádí ve svých pokynech již neplatnou verzi citačního stylu ISO 690 a 56 (18,4 %) modifikované styly ISO 690 a NLM. Autoři publikující v českých lékařských časopisech se tak v podstatě v 251 (82,5 %) případu musejí seznamovat s novým citačním stylem, a to dokonce i v případě periodik vydávaných stejným vydavatelem. Například periodika *Časopis lékařů českých* a *Česká a slovenská oftalmologie* vydávaná Českou lékařskou společností Jana Evangelisty Purkyně (MeDitorial c2014, c2014b) se v citačních pokynech liší například v tom, že zatímco první jmenovaný časopis požaduje, aby údaje o autorech byly psány tučným písmem, druhý časopis vyžaduje údaj napsaný běžným typem písma, zato však s dvojtečkou oddělující jej od dalšího údaje v bibliografické citaci.

Ukazuje se tak, že redakce českých lékařských časopisů nereflektují již desítky let známá doporučení (Sweetland 1989; Liu 1993; Moorthy 1988; Mansfield 1984) standardizovat citační pravidla. Přitom v případě lékařských časopisů standardizovaná pravidla téměř čtyřicet let existují v podobě citačního stylu NLM, který vznikl dohodou předních prestižních časopisů z oblasti biomedicíny (ICMJE 2013, c2014; Patrias 2007). Navíc nejedna česká redakce tomuto stylu stejně uzpůsobuje vlastní citační styl minimálně požadavkem uvádět zkrácený název časopisu v podobě evidované databázi Medline PubMed, ale jak ukázala zdejší zjištění, nejedná se o úplně přijetí stylu NLM. To je ostatně i případ výše zmíněného *Časopisu lékařů českých*, který kromě zkráceného názvu časopisu stejně jako styl NLM vyžaduje místo uvádění celých křestních jmen jen iniciálu bez interpunkce a oddělování údaje o roku vydání od ostatních středníkem (MeDitorial c2014). Vzhledem k této tendenci přibližovat vzory bibliografických citací citačnímu stylu NLM je nepochopitelné, proč si české redakce lékařských časopisů jednoduše tento citační styl neosvojí, zvláště když je pokyn k tomuto stylu dostatečně podrobný a volně dostupný na webu americké Národní lékařské knihovny (Patrias 2007). Jako by si redakce neuvědomovaly přínos, který jim i pro ně píšícím autorům užívání standardizovaného citačního stylu – zde tedy stylu NLM – přinese.

Z pohledu autorů jim standardizace zjednoduší přípravu článků, neboť se příspěvovatelé nebudou muset při přípravě každé nové publikace seznamovat s novým citačním stylem. Naopak se důvěrně seznámí s jedním citačním stylem, v důsledku čehož se nejenže sníží jejich chybování v bibliografických citacích (Lok et al. 2001), ale také nabyté citační dovednosti zúročí při psaní do zahraničních časopisů, z nichž mnohé podle stylu NLM citují (Kratochvíl 2014). Dále budou autoři moci při psaní do českého časopisu využít některý z citačních manažerů, neboť zatímco styl NLM v nich běžně podporován je, v případě českých časopisů napříč všemi obory je situace až na pár ojedinělých výjimek tristní (z biomedicínských časopisů existuje pro manažer Zotero jen styl Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie, pro EndNote žádný atd.). Přitom i použitím těch aplikací lze výrazně snížit chybovost v citacích, neboť autor jejich prostřednictvím naformátuje bibliografické citace podle příslušného stylu a při kontrole takto vytvořeného soupisu literatury řeší jen drobné nedostatky (Lok et al. 2001).

Pro samotný časopis bude mít užití standardizovaného citačního stylu NLM tu výhodu, že snížením chybovosti v bibliografických citacích se zlepší evidence citovanosti článků publikovaných v příslušném periodiku. Na začátku 90. let minulého století Eugene Garfield (1990) na několika příkladech časopisů demonstroval chybné sledování jejich citovanosti ve Web of Science kvůli chybám v bibliografických citacích. Přitom právě citovanost článků v časopisech je předmětem zájmu nejen autorů, kteří pro nejrůznější příležitosti (např. habilitační řízení, podávání projektů apod.) musejí předložit přehled své publikační činnosti

záměna interpunkce za údaje o vydavateli a roku vydání aj.), avšak vzor pro kapitulu v knize je zcela odlišný od vzoru v pokynu NLM. Přesto časopisy a publikace s pokyny obsahujícími takovéto odchylky byly zařazeny do kategorie příslušného stylu s upřesněním míry odchylek (odchylka x více odchylek), neboť výrazné nedostatky se týkaly v lékařství méně citovaných typů dokumentů, jako jsou knihy, příspěvek ve sborníku aj. (Strader 2012; Klassen 2011). Nejinak tomu bylo i v případě publikací a časopisů citujících podle stylu ISO 690.

Byť se uvedené odchylky mohou jevit jako zanedbatelné, tím, že jsou v jednotlivých pokynech odlišné, jsou pro autory nemálo matoucí. Je to vlastně podobná situace jako ve vysokoškolském prostředí, kde se studenti opakovaně setkávají s odlišnými požadavky na citování ze strany vyučujících. Již v polovině 80. let poukázaly Gloria Freimerová a Margareth Perryová (1986) ve své studii na to, že i základní citační styly typu APA, CBE, ASA atd. se od sebe vzájemně liší, což bylo pro pregraduální i postgraduální studenty, kterým je učitelé různé doporučovali, matoucí. S obdobným stanoviskem přišli o čtvrt století později i knihovníci (Park et al. 2011) ze státní univerzity v americkém Missouri.

a její citovanosti, ale i samotných časopisů, které s vyšší citovaností nabývají na prestiži v oboru a zájmu autorů v nich publikovat. V souvislosti s tím bylo v rámci zde prezentovaného výzkumu dohledáváním časopisů v příslušných databázích zjištěno, že u 75 z 304 časopisů, tj. u 24,6 %, je sledována citovanost některým ze scientometrických indikátorů v databázích Web of Science nebo Scopus (15 časopisů v obou databázích, zbývajících 60 jen v databázi Scopus). Z těchto 75 časopisů představuje 60 (80 %) právě ta periodika, která ve svých pokynech buď uvádějí citační styl vlastní, zastaralý či s odchylkami, nebo způsob citování nespecifikují či neuvádějí vůbec. Neboli již nyní jsou v českém prostředí časopisy s potenciálem přicházet v případě vzájemné citovanosti o citační ohlasy, čemuž by v návaznosti na Garfieldovo (1990) doporučení mohly užíváním standardizovaného citačního stylu předejít.

Snížením chybovosti a v důsledku toho zvýšením citačního potenciálu časopisy podpoří další růst jejich kvality a prestiže (Cronin 1982; Lok et al. 2001). Totiž podle Juliána F. Biebuycka (1992), editora časopisu *The Journal of Anesthesiology*, chyby v citování vzbuzují pochybnost o kvalitě autorova výzkumu, neboť nedbalost, s jakou autor chybně citoval, mohl projevit i nejen v dalších částech článku, ale i při samotném výzkumu. Že je taková úvaha opodstatněná, dokládají různé studie (Cronin 1982; Sweetland 1989; Garfield 1990; Wyles 2004) poukazující na neetické jednání některých autorů, kteří v soupisu literatury uvedli publikace, aniž by je četli, a dokonce bez kontroly převzali bibliografické citace z jiného článku i s tam vzniklými chybami. Jestliže tedy chce redakce zachovat kvalitu a prestiž jejího časopisu, nezbyvá jí než pečlivě kontrolovat literaturu citovanou v předložených článcích a zamezit z hlediska publikační etiky vydávání sporně napsaných článků (Spivey a Wilks 2004). Však také již zmíněný Biebuyck (1992) připomíná, že kupříkladu časopisy *The New England Journal of Medicine* a *The Journal of the American Medical Association* kontrolují bibliografické citace došlých článků, ale zároveň uznává, že ne každá redakce disponuje prostředky na personál, který by jim takovou kontrolu prováděl.

Vzhledem k ekonomické situaci v Česku lze předpokládat, že i redakce českých lékařských časopisů trpí podobným nedostatkem prostředků na pokrytí nákladů s kontrolou bibliografických citací. Na druhou stranu užíváním standardizovaného citačního stylu se redakcím otevírá možnost spolupráce a tedy i finanční spoluúčasti na nákladech za kontrolu citací. Mohou se totiž vydat doporučenou (Wyles 2004; Schulmeister 1998; Lacey et al. 1985) cestou kontroly nikoli všech, ale alespoň několika náhodně zvolených bibliografických citací z každého došlého článku. V případě společného užívání téhož citačního stylu může více redakcí využívat služeb jednoho pracovníka a snížit tak své náklady na jeho mzdu. Přitom by se jednalo o osobu plně specializovanou na jeden konkrétní citační styl, v důsledku čehož by odváděla maximálně kvalifikovanou práci. Konkrétně v tomto ohledu se redakcím otevírá prostor pro spolupráci zejména s knihovníky jako profesionály, kteří se orientují v práci s online databázemi a jsou schopni v nich při ověřování bibliografických citací vyhledávat. Zároveň se jedná o odborníky na tvorbu bibliografických záznamů a tedy i osoby obeznámené s problematikou citování.

Závěr

Užívání standardizovaného citačního stylu a důslednější kontrola bibliografických citací jsou vzhledem ke zjištěným výsledkům průzkumu užívaných citačních stylů a následné diskusi nezbytnými činnostmi, kterým by měly redakce českých lékařských časopisů věnovat větší pozornost než dosud. Nyní bohužel u nich panuje nesourodost a mnohdy i zastaralost v citačních pokynech, což je pro autory matoucí a zvyšuje riziko chybování při citování. Výsledky zde prezentovaného výzkumu ukázaly, že ze základních citačních stylů redakce nejčastěji vyžadují citování podle stylů NLM a ISO 690, přičemž se však v nemalé míře jedná o modifikované nebo již zastaralé verze těchto pravidel. Značné množství časopisů pak požaduje citovat podle jejich vlastního citačního stylu nebo dokonce žádné citační pokyny nemá. V důsledku toho redakce českých lékařských časopisů podstupují riziko snížení prestiže a kvality jejich periodik, jako se tomu už v minulosti stalo u vybraných zahraničních titulů, které kvůli chybám v citacích neměly evidovanou veškerou citovanost v citačních databázích či které publikovaly pochybně vzniklé články. Východiskem z této situace je užívání standardizovaného stylu NLM a důsledná kontrola alespoň náhodně zvoleného vzorku bibliografických citací z každého do časopisu zasláního článku. Vzhledem k časové náročnosti a návazně na to i vyšším finančním nákladům za takovou kontrolu se mohou redakce užívající totožný styl o tyto náklady podělit zaměstnáním profesionála na kontrolu bibliografických citací. Redakce českých lékařských časopisů by proto měly ve vlastním zájmu přehodnotit dosavadní svou publikační politiku a sjednotit své citační pokyny. Následně by měly ať už jen s časopisy téhož vydavatele nebo i časopisy jiných vydavatelů sdílet služby informačního profesionála, který bude schopen bibliografické citace kvalifikovaně zkontrolovat.

Použitá literatura

- BAHAR, Zuhail, Ayse BESER, Ayfer ELCIGIL, Ozgul KARAYURT, Fatma VURAL, Ozlem UGUR a Ozlem KUCUKGUCLU, 2012. Accuracy of references in eight nursing journal. *HealthMED* [online]. Roč. 6, č. 6, s. 2066–2073 [vid. 14. srpna 2014]. ISSN 1840-2291. Dostupné z: http://www.drunpp.ba/pdf/healthmed_6_6_web.pdf
- BEVAN, David R. a Janet M. PURKIS, 1995. Citation errors can be reduced. *Canadian Journal of Anaesthesia* [online]. Roč. 42, č. 5, s. 367–369 [vid. 2. září 2014]. ISSN 0832-610X, 1496-8975. Dostupné z: doi:10.1007/BF03015477
- BIEBUYCK, Julien F., 1992. Concerning the ethics and accuracy of scientific citations: anesthesiology. *The Journal of Anesthesiology* [online]. Roč. 77, č. 1, s. 1–2 [vid. 2. září 2014]. ISSN 1528-1175. Dostupné z: http://pdfs.journals.lww.com/anesthesiology/1992/07000/Concerning_the_Ethics_and_Accuracy_of_Scientific.1.pdf
- CAMACHO, Leticia, 2013. Clarity and Chaos: Is There a Preferred Citation Style in Business Academic Literature? *Journal of Business & Finance Librarianship* [online]. Roč. 18, č. 1, s. 49–56 [vid. 25. ledna 2014]. ISSN 0896-3568. Dostupné z: doi:10.1080/08963568.2013.736314
- CRONIN, Blaise, 1982. Norms and functions in citation: The view of journal editors and referees in psychology. *Social Science Information Studies*. Roč. 2, č. 2, s. 65–77. ISSN 0143-6236.
- FREIMER, Gloria R a Margaret M PERRY, 1986. Student Problems with Documentation. *Journal of Academic Librarianship* [online]. Roč. 11, č. 6, s. 350–354 [vid. 18. ledna 2014]. ISSN 0099-1333. Dostupné z: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=8cfdcac5-b8ba-459c-a681-2a9890e00727%40sessionmgr4003&vid=2&hid=4208>
- GARFIELD, Eugene, 1990. Journal editors awaken to the impact of citation errors. How we control them at ISI. *Current Comments* [online]. Roč. 13, č. 41, s. 367–375 [vid. 24. srpna 2014]. Dostupné z: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v13p367y1990.pdf>

- GŘEŠÁKOVÁ, Vanda, 2013. *Výzkum využívanosti citačních stylů na filozofických fakultách Univerzity Karlovy, Západočeské univerzity, Univerzity Palackého a Ostravské univerzity* [online]. Brno [vid. 19. ledna 2014]. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/342602/ff_m/Diplomova_prace_text.pdf
- ICMJE, c2014. *Recommendations for the conduct, reporting, editing, and publication of scholarly work in medical journals: updated December 2013* [online]. [USA]: International Committee of Medical Journal Editors [vid. 29. srpna 2014]. Dostupné z: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>
- ICMJE, 2013. International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing and Publication of Scholarly Work in Medical Journals: Sample References. *U.S. National Library of Medicine* [online] [vid. 29. srpna 2014]. Dostupné z: http://www.nlm.nih.gov/bsd/uniform_requirements.html
- KLASSEN, Timothy William, 2011. A citation study of public health Masters' theses. *Collection Building* [online]. Roč. 30, č. 4, s. 153–159 [vid. 28. ledna 2014]. ISSN 0160-4953. Dostupné z: [doi:http://dx.doi.org/10.1108/01604951111181119](http://dx.doi.org/10.1108/01604951111181119)
- KRATOCHVÍL, Jiří, 2014. Analýza užívaných citačních stylů v publikacích autorů z lékařských, sportovních a přírodovědných oborů na Masarykově univerzitě. *IT lib*. Roč. 2014, č. 2, s. 36–40. ISSN 1336-0779.
- KUMAR, H. Anil a Mallikarjun DORA, 2011. Citation analysis of doctoral dissertations at IIMA: A review of the local use of journals. *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services* [online]. Roč. 35, č. 1, s. 32–39 [vid. 25. ledna 2014]. ISSN 1464-9055. Dostupné z: [doi:10.1016/j.lcats.2011.03.002](http://dx.doi.org/10.1016/j.lcats.2011.03.002)
- LACEY, G. de C. RECORD a J. WADE, 1985. How accurate are quotations and references in medical journals? *BMJ* [online]. Roč. 291, č. 6499, s. 884–886 [vid. 24. srpna 2014]. Dostupné z: [doi:10.1136/bmj.291.6499.884](http://dx.doi.org/10.1136/bmj.291.6499.884)
- LIU, Mengxiong, 1993. Progress in documentation the complexities of citation practice: a review of citation studies. *Journal of Documentation*. Roč. 49, č. 4, s. 370–408. ISSN 0022-0418. Dostupné z: [doi:10.1108/eb026920](http://dx.doi.org/10.1108/eb026920)
- LOK, Candy K.W., Matthew T.V. CHAN a Ida M. MARTINSON, 2001. Risk factors for citation errors in peer-reviewed nursing journals. *Journal of Advanced Nursing* [online]. Roč. 34, č. 2, s. 223–229 [vid. 24. srpna 2014]. ISSN 1365-2648. Dostupné z: [doi:10.1046/j.1365-2648.2001.01748.x](http://dx.doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.01748.x)
- MANSFIELD, Jerry W, 1984. Why Not a Uniform Citation System. *Journal of Academic Librarianship* [online]. Roč. 10, č. 4, s. 220–222 [vid. 14. ledna 2014]. ISSN 0099-1333. Dostupné z: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=15b94dca-e46b-49b7-923e-d71c79e882ea%40sessionmgr110&vid=2&hid=4208>
- MEDITORIAL, c2014. Časopis lékařů českých: pokyny pro autory. *proLékaře.cz* [online]. Praha: MeDitorial [vid. 30. srpna 2014]. Dostupné z: <http://www.prolekare.cz/casopis-lekaru-ceskych-pokyny>
- MEDITORIAL, c2014. Česká a slovenská oftalmologie: pokyny pro autory a recenzenty. *proLékaře.cz* [online]. Praha: MeDitorial [vid. 30. srpna 2014]. Dostupné z: <http://www.prolekare.cz/ceska-slovenska-oftalmologie-pokyny>
- MOORTHY, A. Lakshmana, 1988. Towards a Standard Style for Bibliographic References. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology* [online]. Roč. 8, č. 4 [vid. 26. ledna 2014]. ISSN 0976-4658. Dostupné z: <http://publications.drdo.gov.in/ojs/index.php/djlit/article/view/2979>
- OERMANN, Marilyn H., Sarah L. CUMMINGS a Nancy A. WILMES, 2001. Accuracy of references in four pediatric nursing journals. *Journal of Pediatric Nursing* [online]. Roč. 16, č. 4, s. 263–268 [vid. 24. srpna 2014]. ISSN 0882-5963. Dostupné z: [doi:10.1053/jpnd.2001.25537](http://dx.doi.org/10.1053/jpnd.2001.25537)
- ONWUEGBUZIE, Anthony J., Eunjin HWANG, Rebecca K. FRELS a John R. SLATE, 2011. Editorial: Evidence-based Guidelines for Avoiding Reference List Errors in Manuscripts Submitted to Journals for Review for Publication. *Research in the Schools* [online]. Roč. 18, č. 2, s. i–xli [vid. 24. srpna 2014]. ISSN 1085-5300. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1284539884?accountid=16531>
- PARK, Sarah, Lori A. MARDIS a Connie Jo URY, 2011. I've lost my identity - oh, there it is... in a style manual: Teaching citation styles and academic honesty. *Reference Services Review* [online]. Roč. 39, č. 1, s. 42–57 [vid. 19. ledna 2014]. ISSN 0090-7324. Dostupné z: [doi:10.1108/00907321111108105](http://dx.doi.org/10.1108/00907321111108105)
- PATRIAS, Karen, 2007. *Citing Medicine: The NLM style guide for authors, editors, and publishers* [online]. 2nd ed. Bethesda (MD): National Library of Medicine (US) [vid. 25. června 2014]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK7256/>
- QUENTAL, Nuno a Júlia M LOURENÇO, 2012. References, authors, journals and scientific disciplines underlying the sustainable development literature: A citation analysis. *Scientometrics* [online]. Roč. 90, č. 2, s. 361–381 [vid. 25. ledna 2014]. ISSN 0138-9130. Dostupné z: [doi:10.1007/s11192-011-0533-4](http://dx.doi.org/10.1007/s11192-011-0533-4)
- RADA PRO VÝZKUM, VÝVOJ A INOVACE, 2014. Veřejně přístupná data IS VaVaI. *Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací* [online]. Praha: Rada pro výzkum, vývoj a inovace [vid. 26. srpna 2014]. Dostupné z: <http://www.isvav.cz/>
- ŘEHŮRKOVÁ, Markéta, 2013. *Výzkum citačních stylů na vybraných přírodovědeckých fakultách v ČR* [online]. Brno [vid. 19. ledna 2014]. Magisterská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/329052/ff_m/rehurkova_DP.pdf
- SCHULMEISTER, Lisa, 1998. Quotation and reference accuracy of three nursing journals. *Image — The Journal of Nursing Scholarship* [online]. Roč. 30, č. 2, s. 143 [vid. 2. září 2014]. ISSN 0743-5150. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/236439323/fulltextPDF>
- SPIVEY, Christina A. a Scott E. WILKS, 2004. Reference List Accuracy in Social Work Journals. *Research on Social Work Practice* [online]. Roč. 14, č. 4, s. 281–286 [vid. 24. srpna 2014]. ISSN 1552-7581. Dostupné z: [doi:10.1177/1049731503262131](http://dx.doi.org/10.1177/1049731503262131)
- STRADER, C. Rockelle, 2012. Citation Analysis: Do Age and Types of Materials Cited Correlate with Availability of Appropriate Library of Congress Subject Headings? *Library Resources & Technical Services* [online]. Roč. 56, č. 4, s. 238–253 [vid. 28. ledna 2014]. ISSN 0024-2527. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=80823738&site=ehost-live>
- SWEETLAND, James H, 1989. Errors in bibliographic citations: a continuing problem. *Library Quarterly*. Roč. 59, č. 4, s. 291–304. ISSN 0024-2519.
- TERBILLE, Charles, 1990. Students and rules of style for reference citations. *Libri*. Roč. 40, č. 3, s. 242–254. ISSN 0024-2667.
- TIGIS, [2014]. *Pokyny autorům* [online]. [Praha: Tigis] [vid. 29. srpna 2014]. Dostupné z: http://www.tigis.cz/images/stories/Fyziologie/2010/02/00_pokyny_autorum_fyziol_1_2010_web_zabezp.pdf
- WYLES, Dana F., 2004. Citation Errors in Two Journals of Psychiatry. *Behavioral & Social Sciences Librarian* [online]. Roč. 22, č. 2, s. 27–51 [vid. 2. září 2014]. ISSN 0163-9269. Dostupné z: [doi:10.1300/J103v22n02_02](http://dx.doi.org/10.1300/J103v22n02_02)

Mgr. Jiří Kratochvíl, Ph.D.

kratec@ukb.muni.cz

(Knihovna univerzitního kampusu Masarykovy univerzity)

článek je recenzovaný